

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-18>

УДК 338.48

РИНОК ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ: СТАН І ПРОБЛЕМИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

TOURISM MARKET IN UKRAINE: STATE AND CHALLENGES IN MODERN WORLD

Тюріна Діна Миколаївнакандидат педагогічних наук, доцент,
Національний університет цивільного захисту України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1506-5849>**Tiurina Dina**

National University of Civil Defense of Ukraine

У цій статті розглядається ринок туризму в Україні, сучасний стан та проблеми сьогодення. У сучасному світі туризм розглядається як одна з найбільш доходних галузей світового господарства, що має інтенсивний розвиток. Про це свідчить частка світового валового національного доходу, що припадає на нього (близько 10 %). Виступаючи в якості одного з найприбутковіших видів бізнесу в світі, туризм є одним з найважливіших джерел формування бюджету. Розвиток міжнародного туризму забезпечує підвищення конкурентоспроможності країн і регіонів в результаті створення нових робочих місць, підвищення рівня життя населення. Туризм впливає на збереження і розвиток культурного потенціалу, веде до гармонізації відносин між різними країнами і народами, що грає важливу роль у вирішенні соціальних проблем. Визначено, що туристична індустрія має важливе значення для розвитку України, проте її роль в країнах відрізняється в силу впливу ряду факторів. Ідентифіковано загрози, проблеми, тенденції, виклики, ризики і суб'єкти як головні чинники розвитку туристичної діяльності в Україні. Відзначено, що подальший розвиток туризму в Україні забезпечить реалізацію соціально економічного потенціалу держави в короткостроковій і стратегічній перспективі.

Ключові слова: туризм, проблеми, фактори, тенденції розвитку, туроператори та турагенти.

В этой статье рассматривается рынок туризма в Украине, современное состояние и проблемы сегодняшнего дня. В современном мире туризм рассматривается как одна из наиболее доходных отраслей мирового хозяйства, имеет интенсивное развитие. Об этом свидетельствует доля мирового валового национального дохода, приходящегося на него (около 10 %). Выступая в качестве одного из самых прибыльных видов бизнеса в мире, туризм является одним из важнейших источников формирования бюджета. Развитие международного туризма обеспечивает повышение конкурентоспособности стран и регионов в результате создания новых рабочих мест, повышение уровня жизни населения. Туризм влияет на сохранение и развитие культурного потенциала, ведет к гармонизации отношений между различными странами и народами, играет важную роль в решении социальных проблем. Определено, что туристическая индустрия имеет важное значение для развития Украины, однако ее роль в странах отличается в силу влияния ряда факторов. Идентифицированы угрозы, проблемы, тенденции, вызовы, риски и субъекты как главные факторы развития туристической деятельности в Украине. Отмечено, что дальнейшее развитие туризма в Украине обеспечит реализацию социально-экономического потенциала государства в краткосрочной и стратегической перспективе.

Ключевые слова: туризм, проблемы, факторы, тенденции развития, туроператоры и турагенты.

This article examines the tourism market in Ukraine, the current state and the problems of today. In the modern world, tourism is considered as one of the most profitable sectors of the world economy, it has an intensive development. This is evidenced by the share of the world's gross national income attributable to it (about 10 %). As one of the most lucrative businesses in the world, tourism is one of the most important sources of budgeting. The development of international tourism ensures an increase in the competitiveness of countries and regions as a result of the creation of new jobs, an increase in the standard of living of the population. Tourism influences the preservation and development of cultural potential, leads to the harmonization of relations between different countries and peoples, plays an important role in solving social problems. It has been determined that the tourism industry is important for the development of Ukraine, but its role in the countries differs due to the influence of a number of factors. Threats, problems, tendencies, challenges, risks and subjects have been identified as the main factors in the development of tourist activity in Ukraine. It is noted that the further development of tourism in Ukraine will ensure the realization of

the socio-economic potential of the state in the short-term and strategic perspective. Influencing key sectors of the economy, tourism is increasingly becoming one of the most important indicators of socio-economic development of both individual regions and the country as a whole. But with the spread of the coronavirus, the travel industry is at risk. Analyzed statistical data on the number and cost of sold tour packages, the number of served tourists, and so on. It should be noted that during the pandemic, it was tourism that suffered more than other industries, including due to border closures, air travel bans, quarantine measures, and the like. At the same time, author underlines the historical resilience of tourism and the ability to create jobs in the aftermath of crises, while also highlighting the importance of international cooperation and ensuring that this sector becomes a central part of recovery efforts. Practical proposals for overcoming the crisis are presented, the implementation of which will reduce the level of negative impact of the consequences of the pandemic on the economy of the tourism industry in Ukraine.

Keywords: tourism, problems, factors, development trends, tour operators and travel agents.

Постановка проблеми. Туристична індустрія має важливе значення для розвитку держави, проте її роль в кожній окремій країні може відрізнятись в силу впливу ряду внутрішньо- і зовнішньодержавних факторів. Стан туристичної діяльності в Україні істотно впливає на більшість секторів економіки, таких як торгівля, будівництво, транспорт. В Україні ведення туристичної діяльності є національним пріоритетом, в силу її значного впливу на зайнятість населення, наповнення державного бюджету та розвиток регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням вивчення суб'єктів туристичної діяльності присвячені праці В. Абрамова, Р. Драпушко, О. Карамзіна, Е. Лукіної, Г. Михайличенко, Н. Мешко.

Стан і перспективи розвитку сфери туризму досліджували В. Гуляєв, І. Писаревський, Т. Ткаченко.

Ринок туристичних послуг знаходиться в центрі досліджень В. Джінджояна, А. Самойленко, С. Сардаки.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність значного обсягу наукових публікацій, невирішеним питанням є відсутність чіткої ідентифікації чинників, що впливають на розвиток туристичної індустрії в Україні, що ускладнює розкриття національного соціально-економічного потенціалу сфери обслуговування туристів, не визначені питання стосовно стану і проблем туристичної індустрії в умовах сьогодення (в період епідеміологічної загрози) і вимагає продовження подальших досліджень в цих напрямках.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження виступає визначення стану, проблематики і перспектив розвитку суб'єктів туристичної діяльності в Україні в період епідеміологічної загрози. Для досягнення поставленої мети в статті ідентифіковані загрози, проблеми, тенденції, виклики, ризики і суб'єкти як головні чинники розвитку туристичної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тенденції розвитку міжнародного туризму залежать від впливу зовнішніх і внутрішніх факторів по відношенню до кожної конкретної країни, від сформованої на ринку послуг кон'юнктури попиту і, звичайно, від бажання людей здійснювати подорожі і отримувати позитивні враження від різноманітних поїздок. Як зовнішні, так і внутрішні чинники можуть надавати і позитивний, і негативний вплив на розвиток туризму, на кількісну зміну туристського потоку, на особливості інвестиційної діяльності в сфері туризму і на прибутковість галузі в порівнянні з іншими напрямками діяльності країн. Розглянемо основні фактори, що впливають на розвиток міжнародного туризму (таблиця 1), динаміку зміни туристського потоку і зміну прибутковості галузі. Протягом тривалого періоду часу багато вчених розробляли різні класифікації факторів, що впливають на розвиток туризму.

Слід зауважити, що в умовах зростаючої ролі туризму в економіці органи влади повинні чітко розуміти, який внесок робить туристична галузь в ВВП всієї країни і окремих регіонів. Кількість реалізованих туристичних пакетів юридичними особами та ФОП зазначені на рисунку 1. Вартість реалізованих туристичних пакетів юридичними особами та ФОП зазначені на рисунку 2.

З діаграм видно, що через вплив пандемії, закриття державних кордонів, заборону внутрішніх переміщень, відтермінування відкриття сезону відпочинку у 2020 році суттєво знизилися показники кількості та вартості реалізованих тур. пакетів юридичними особами та ФОП. З огляду на це кількість юридичних осіб та ФОП скоротилися (рисунки 3). Всього туроператорів та турагентів за 2019 році нараховувалось по Україні 4441, у 2020 році – 3867 підприємств (на 574 менше).

Також проблема проявляється в тому, що сьогоденній рівень розвитку туристичної індустрії не відповідає наявному потен-

Таблиця 1

Основні фактори, що впливають на розвиток міжнародного туризму

Позитивні фактори	Негативні фактори
1	2
– вигідне для розвитку туризму географічне положення країни; – наявність морських або океанічних пляжів; – наявність природних парків	– відстань від транспортних маршрутів і важкодоступність території країни для туристів; – відсутність водойм, морських або океанічних пляжів
– комфортні кліматичні умови, температурний режим	– суворий клімат, мала кількість сонячних, теплих днів
– наявність об'єктів культурно історичної спадщини; – розвинена екскурсійна мережа маршрутів по території країни	– відсутність об'єктів культурно-історичної спадщини; – погано розвинена мережа екскурсійних маршрутів
– високий рівень безпеки туристів; – політична стабільність в країні; – низький рівень терористичної загрози	– вплив світової пандемії COVID-19; – недостатній рівень безпеки туристів; – високий рівень терористичної загрози
– високий рівень добробуту населення; – наявність соціальних гарантій; – високий рівень сервісу і медичного обслуговування туристів	– низький рівень добробуту населення; – слабкий розвиток соціальних гарантій; – низький рівень сервісу і медичного обслуговування туристів
– високий технологічний рівень розвитку країни; – розвиток мобільного зв'язку, інтернету; – комфортні умови проживання і відпочинку	– низький рівень технологічного розвитку; – відсутність комфортних умов проживання; – відсутність розвиненої системи зв'язку, інтернету
– економічна стабільність, відсутність криз	– низький рівень економічної стабільності, наростаюча фаза кризових явищ

Джерело: сформовано автором на основі [4]

ціалу. В Україні має місце значне податкове навантаження і в той же час відсутня розвинена інфраструктура, спостерігається низька якість обслуговування, малий обсяг якісної реклами та глибокої інформації про готелі, санаторії, тури по країні та послуги. Після

початку збройного конфлікту на Сході України ця ситуація суттєво загострилася.

З рисунків бачимо, що з індустрії туризму пішли десятки авіаперевізників і туроператорів по всьому світу через спад в економіці, зростання цін на паливо і падіння попиту на квитки і пакетні тури.

Також змінилась кількість обслуговуваних туристів (рисунок 5).

Виклики, що стоять перед Україною в плані розвитку туристичної діяльності, мають важливе значення в перспективі. В першу чергу це стосується поліпшення туристичної інфраструктури, яка потребує розробки дієвих державних програм з розвитку туризму. У світлі євроінтеграційного вектору зовнішньоекономічної політики є спрощення візових і митних процедур з ЄС. На черзі – тривалий шлях до безвізового режиму з Канадою і Китаєм. У цьому контексті слід відзначити фундаментально важливий виклик – скорочення тіньової економіки в сфері надання туристичних послуг.

Для України вкрай важливо підтримувати внутрішньодержавний і міжнародний туризм. У цьому питанні свою

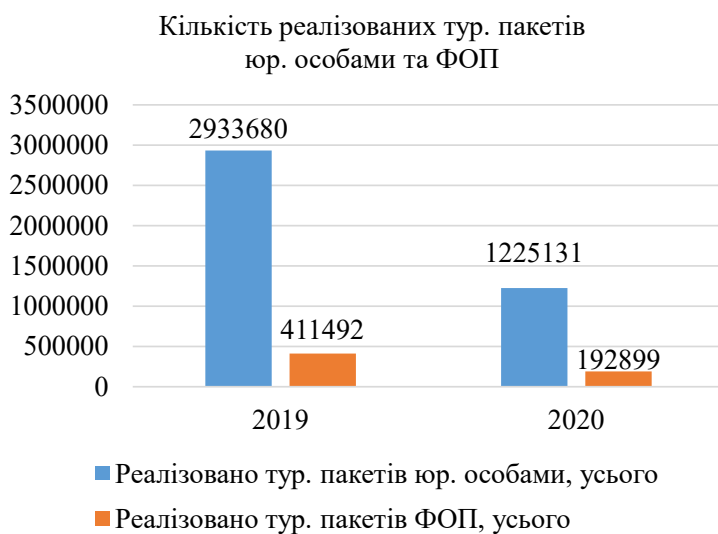

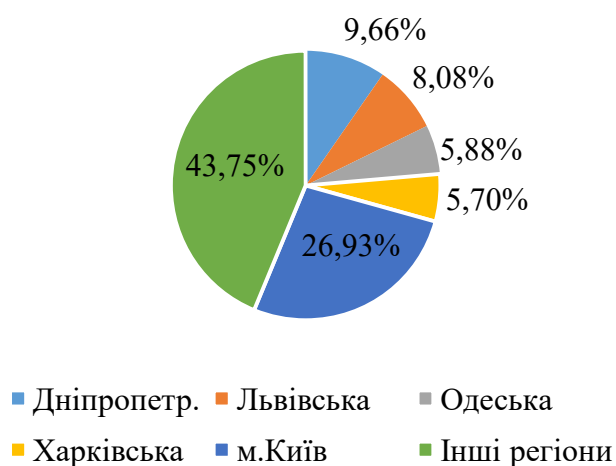
Рис. 1. Кількість реалізованих тур. пакетів юридичними особами та ФОП

Джерело: сформовано автором на основі [1]

Рис. 2. Вартість реалізованих тур. пакетів юридичними особами та ФОП
Джерело: сформовано автором на основі [1]

Регіони України за за кількістю
туроператорів та турагентів у 2019 році

Рис. 3. Структура кількості туроператорів та тургентів за регіонами у 2019

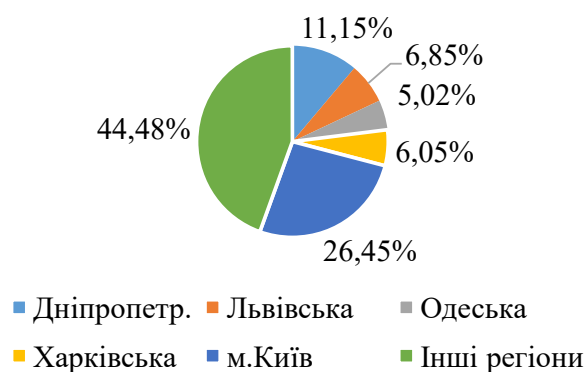
Джерело: сформовано автором на основі [1]

роль повинні зіграти як продуктивна державна політика, спрямована на залучення інвестицій, так і практичне поліпшення стану інфраструктури, що супроводжується ініціативою малого і середнього бізнесу. У свою чергу, комплексна реалізація регіональних програм розвитку туризму сприятиме ефективності діяльності суб'єктів господарювання туристичного міжгалузевого комплексу в умовах глобальної інформатизації світової економіки.

П'ять пріоритетних напрямків виходу туризму з кризи після пандемії:

1. Пом'якшення соціально-економічних наслідків (збереження робочих місць, зміцнення довіри і безпеки).

Регіони України за за кількістю туроператорів та турагентів у 2020 році

Рис. 4. Структура кількості туроператорів та тургентів за регіонами у 2020

Джерело: сформовано автором на основі [1]

2. Підвищення конкурентоспроможності та стійкості (розвиток туристичної інфраструктури та підвищення якості послуг, диверсифікація туристичних продуктів і ринків, просування внутрішнього туризму).

3. Діджиталізація (цифровізація туристичної екосистеми, створення інноваційних рішень, інвестиції в цифровізацію).

4. Екологізація (сприяння сталому розвитку, розвиток агроекотуризму).

5. Координація та міжнародне партнерство для трансформації сектора і досягнення цілей сталого розвитку [5].

Висновки. Розвиток туризму сприяє подальшому поглибленню процесу інтеграції і міжнародної спеціалізації. необхідно приділяти серйозну увагу індустрії туризму, як крупному сектору еко-

Рис. 5. Кількість обслуговуваних туристів у 2019–2020 роках

Джерело: сформовано автором на основі [1]

номіки країни, як взаємозалежної системи, яка надає вплив як на економічні, так і на соціальні процеси в суспільстві. В сучасних умовах світової економічної кризи стає все більш актуальним

розробка нових методологічних підходів до розвитку і вдосконалення системи регіонального управління туризмом і підвищення інтересу до внутрішнього та в'їзного туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Романова А. П'ять порад, як рятувати український туризм під час пандемії. 13 березня 2020. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/koronavirus-i-turizm-yak-ukrajini-vryatuvati-industriyu-ostanni-novini-50075544.html>
3. Мешко Н.П. Розвиток туристичного бізнесу в умовах інформатизації світової економіки. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. № 2. С. 114–120.
4. Туризм 2030. Глобальний обзор / Tourism Towards 2030 / Global overview. URL: http://www.wise.co.th/wise/Knowledge_Bank/References/Tourism/UNWTO_Tourism_Toward_2030.pdf
5. UNWTO (2020) «International tourist arrivals could fall by 20-30% in 2020». URL: <https://www.unwto.org/news/international-tourism-arrivals-could-fall-in-2020>

REFERENCES:

1. Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Romanova A. (13 bereznia, 2020) Piat porad, yak riaturvati ukrainskyi turyzm pid chas pandemii [Five tips on how to save Ukrainian tourism during a pandemic]. Available at: <https://nv.ua/ukr/opinion/koronavirus-i-turizm-yak-ukrajini-vryatuvati-industriyu-ostanni-novini-50075544.html> (in Ukrainian)
3. Meshko N.P. (2014) Rozvytok turystychnoho biznesu v umovakh informatyzatsii svitovoi ekonomiky [Development of tourism business in the conditions of informatization of the World Economy]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 2, pp. 114–120. (in Ukrainian)
4. Turizm 2030. Globalnyi obzor [Tourism Towards 2030. Global overview]. Available at: http://www.wise.co.th/wise/Knowledge_Bank/References/Tourism/UNWTO_Tourism_Toward_2030.pdf
5. UNWTO (2020) International tourist arrivals could fall by 20-30% in 2020. Available at: <https://www.unwto.org/news/international-tourism-arrivals-could-fall-in-2020>